

Archivum 94/9.

A német hitbizományok megszüntetése.

I. Németországban a hitbizományok megszüntetését már a weimari alkotmány¹ elrendelte. Az alkotmány általános ren-

---

1. Die Verfassung des Deutschen Reichs v. 11. 8. 1919. 155. §./2/ bek. 2. mondata: "Die Fideikomnisse sind aufzulösen."

delkezésének a végrehajtása az egyes tagállamok feladata volt. Az államok az alkotmány értelmében meg is alkották a megszüntetésre irányuló törvényeket. Az így keletkezett megoldások két csoportba sorolhatók:

1. Az államok egyik része azonnali hatállyal szüntette meg a hitbizományok intézményét. Így járt el Baden,² Ba-

---

2. Az 1919. 3. 21-én kelt alkotmány 66. §-a alapján kiadott Stammgüteraufhebungsgesetz, amely visszaható hatállyal 1919. 5. 9-ével szüntette meg a hitbizományokat.

Jorország³, és Szászország⁴.

---

3. 1919. 3. 28-án kelt törvény, amely 1919. 10. 1-étől rendelte el a megszüntetést, de a soronkövetkező hitbizományi várományos javára utóörökös-szerű jogokat biztosított.

4. 1928. 7. 9-én kelt törvény. A törvény azonban egy évi időt engedett a hitbizomány önkéntes megszüntetésére, csak ezután következett a kényszermegszüntetés, amelynek során a hatóság a hitbizományi vagyont szabad vagyonként utalta a hitbizományi birtokoshoz, de az egyes hitbizományi jogosultak kártalanításáról is gondoskodott.

2. A többi államok valamennyien több-kevesebb eltétéssel a másik megoldási módot választották. Eszerint a hitbizományok megszüntetése csak fokozatosan hajtható végre. A törvény életbeléptekor hitbizományi birtokos megmarad a hitbizo-

mány haszonélvezetében, a hitbizomány a hitbizományi kötöttség szabályai szerint száll át a soron következő várományosra. De ezzel az átszállással elveszti hitbizományi jellegét és az új birtokos már mint kötetlen tulajdonos rendelkezik felette. Az államok tulnyomó része szabályozta ilyen alapon a kérdést, legfeljebb egyesek állapítottak meg abszolút határidőt, melynek leteltével a fenti módon meg nem szűnt hitbizományok kényszermegszüntetés alá vonandók. Így járt el Poroszország⁵

---

5. Familiengütergesetz v. 22. 4. 1930, Zwangsauflösungsgesetz v. 22. 4. 1930. A megszabott határidő 1938. 7. 1. és Württemberg⁶.

---

6. Gesetz über die Aufhebung der Fideikomnisse v. 14. 2. 1930., a határidő 1960. ~~xx~~ 4. 1. /!/

A fenti rendelkezések nemcsak a hitbizományokra, hanem az egyéb/megkötött javakra is kiterjedtek /volt uralkodócsaládok házi vagyona, örökbirtok, stb.^{7/}

---

7. Landes- und Standesherrliche Hausgüter, Stammgüter, Erbstaammgüter, Lehen.

II. A fent ismertetett rendelkezések szerint a hitbizományok megszüntetése természetesen igen lassu lépésekkel haladt előre. 1919-ben a Német Birodalomban kb. 2.300 hitbizomány és egyéb kötött családi birtok volt, ~~összesen~~^{kezdlen} 3.200.000 ha területen. ~~Ezzek~~ Ebből 1.400.000 ha állott mezőgazdasági, 1.800.000 ha pedig erdőgazdasági művelés alatt.⁸ A megszüntetés lassúságá-

---

8. Klässel-Koehler: Die Zwangsauflösung der Fideikomnisse. I. Teil. 264 l.

gára jellemző az porosz kormány 1926-ban kelt emlékirata⁹, a-

---

9. Drucksachen des Preussischen Landtags, 1925/26. Nr. 1986.

melyben megállapítja, hogy Poroszország területén a hitbizományoknak mindössze egy negyedrésze szűnt meg és az első helyen is

mertetett három állam kivételével a többi államban sem állt különbül ~~akk~~ helyzet.

Az Anschluss idejére a hitbizományok számá és területe így is erősen csökkent / az anyaország területén kb. 900 hitbizomány maradt érintetlenül, kereken 1.500.000 ha területen/, de Ausztria bekebelezése újból aktuálissá tette a kérdést. Ausztria ugyanis a hitbizományokat egyáltalán nem érintette / általános és közens szabállyal. Pusztán a pénzbeli hitbizományokat szüntette meg és a ~~kitt~~ többi hitbizományok önkéntes megszüntetését könnyítette meg¹⁰. Így Ausztria aránytalanul ke-

~~10. Pfundtner-Neubert: Das neue Deutsche Reichsrecht, Berlin, 1935-, II. b. 42. 40 1.~~
10. 1929. 7. 2-án kelt törvény és Gesetz über die Fideikommissregelung v. 1932. 8. 18.

vesebb területén az Anschluss idején 164 hitbizományi kötöttségben álló földbirtok volt kereken 300 000 hektárnyi területen¹¹

~~11. Pfundtner-Neubert: Das neue Deutsche Reichsrecht, Berlin, 1935-, II. b. 42. 40 1.~~

III. ~~a~~ hitbizományok megszüntetés^{ere} ~~né~~ a nemzetiszocialista Németországban két lépésben történt meg. Az első lépés csak eljárásjogi újításokat hozott, de az /anyagijogi szabályoit érintetlenül hagyta¹². A törvény megszünteti az egyes álla

~~12. Gesetz zur Vereinheitlichung der Fideikommissauflösung v. 26. 6. 1935, végrehajtási rendelete 1935. 8. 24-én kelt.~~

mokban a hitbizományi fórumok eltérő szabályozását. Elsőfoly^alymodásu bíróság hitbizományi ügyekben egységesen a állami felsőbíróság /Landesobergericht/ lett. A felsőbíróságok egy tanácsa, mint hitbizományi tanács //Fideikommiss^{SSS}senat / műkö-

dik.
dött. Határozatai ellen az egész Birodalom területére terjedő hatállyal jogorvoslati forumul a Legfelsőbb Hitbizományi Biróság /Oberste Fideikommissgericht/ szolgált, amelyet a birodalmi igazságügyminisztériumban szerveztek meg. Szakkérdések tárgyalásánál a bíróságok ^{ak} szakülőkkel ^{tell} voltak kiegészítendők.

A hitbizományok megszüntetésére szükséges közigazgatási ténykedések elvégzésére a birodalmi igazságügyminiszter, illetve delegált hatáskörben az alájarendelt szervek vannak hivatva, szakkérdésekben az illetékes szakminiszterekkel egyetértésben.

IV. A kérdés végleges ~~rendezéséről~~ és egységes rendezéséről, az ausztriai viszonyok mellett a Reichserbhofgesetz¹³

13. Gesetz vom 29. 9. 1933.

megalkotása adta meg az indítékot. Az örökbirtok /Erbhof/ intézménye az új Németország szellemének sokkal megfelelőbben rendezte a földbirtok családi megkötöttségének kérdését és ez a hitbizományi rendszer fennmaradt esőkevényeit teljesen feleslegessé tette. A hitbizományok teljes felszámolását az 1938. 7. 6-én kelt törvény ¹⁴ hozta meg.

14. Gesetz über das Erlöschen der Familienfideikommissse und sonstiger gebundener Vermögen. /Az alábbiakban mint "Törvény" idézve./

A törvény ~~13~~ 1.§-a szerint a fennálló összes hitbizományok 1939. 1. 1-~~ével~~vel megszűnnek. Ez alól csak a már folyamatban lévő önkéntes megszüntetések képeznek kivételt.

A hitbizományi vagyon mint szabadvagyon a megszüntetési korai hitbizományi hasznélvező tulajdonába megy át. /Törvény 2. §/

A hitbizományokkal együtt minden hitbizományi várományosi jog is megszűnik. A várományosoknak kártalanításra igényük ~~nincsen~~

nyük nincsen, de az aránytalan sérelem elkerülésére a bíróság a várományos indítványára méltányos kártalanítást állapíthat meg. ~~de az aránytalan sérelem elkerülésére a bíróság a várományos indítványára méltányos kártalanítást állapíthat meg.~~ A kártalanítás állhat pénzben, földbirtokban vagy más vagyoni juttatásban, de értéke a hitbizomány állaga értékének 1/4 részén túl nem terjedhet. Földbirtok csak olyan várományosnak juttatható, akinek személye alkalmas annak önálló üzemeltetésére. A bíróságok természetbeni kártalanítást megállapító határozata a birodalmi igazságügyminiszter és élelmezési miniszter egyetértő jóváhagyására szorul /Törvény 3. §./.

A hitbizomány megszüntetésével szabaddá váló erdők¹⁵ véderdökké alakítandók, néhány szoros kivételtől eltekintve. A

15. Gesetz gegen Waldverwüstung v. 18. 1. 1934.

véderdővé ~~nyilvánítás~~ nyilvánítást a bíróság mondja ki. Ha a véderdő alakítását mellőzi, határozata miniszteri jóváhagyásra szorul.

/Törvény 5. §./ Épügy, mint az erdőkről, az egyéb, a nemzet szempontjából jelentős értékekről is gondoskodás történik. A

bíróság ~~kötelezettség~~ szabad mérlegelés alapján, de köteles *arról dönteni* határozni, hogy ezek az értékek /műemlékek, iskolák, templomok stb./ ki által és milyen módon lesznek a jövőben fenntartandók. A bíróság az erre szükséges fedezet~~et~~ biztosításáról épügy hivatalból gondoskodik, mint ~~az erdőgazdálkodás~~ a hitbizományi alkalmazottak illetményeinek és nyugellátásainak biztosításáról. Ugyancsak hivatalból történik gondoskodás a hitbizományi hitelezők követelésének biztosításáról. /Törvény 6. §./

A megszüntetés nem érinti a hitbizománnyal összekötve volt ellátási /apanage/ kötelezettséget, ezek a szabaddá vált vagyon is terhelik, de ilyenek a jövőben nem keltezhetnek. /Törvény 4. §./

A már befejezést nyert hitbizományi megszüntetésekre

a törvény visszaható erővel bír abban az esetben, ha a megszü-
nés a törvényben előírt általános határidőig /~~1938.1.1.~~ 1938.1.1./
be nem következett. Ugyanigy a korábbi megszüntetések alkalm-
ával felszabadult erdőket is egységesen véderdőkké alakítja
/Törvény II. fejezet/.

A törvény III. és IV. fejezete a folyamatban lévő
megszüntetési eljárásokra vonatkozó átmeneti rendelkezéseket
tartalmaz és Ausztriára ~~kiterjeszti~~ ^{is} kiter-
jeszti a ~~körükön~~ fentebb említett hitbizományi eljárás ^{t. egyetemes} jogi
~~körében~~ törvényt.

A zárárendekezesek közül /V. fejezet/ különös ~~szem~~
jelentőségű az a rendelkezés, hogy a bíróság minden olyan ha-
tározata, amely valamely mező- vagy erdőgazdasági ingatlan
átadását, odaítélését vagy megterhelését mondja ki, vagy fenn-
tartását érinti, az illető állambeli /~~Landes~~ Landes/
~~Rechtsbauernführer~~ /~~Rechtsbauernführer~~ paraszt-vezető /~~Rechtsbauernführer~~ ^{Rechtsbauernführer}/
meghallgatására szorul. /Törvény 27. §./ A hitbizományok
megszüntetésével kapcsolatban - a törvényben meghatározott ~~szem~~
~~eseteken~~ ~~körök~~ eseteken kívül - semmi más kártalanítási igénynek nincs
helye. /Törvény 34. §./

Benárd Aurél.